

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΡΑΚΗΣ

Η Ελληνική Γλώσσα ΚΑΤΑ ΤΗΝ Επανάσταση ΤΟΥ 1821

Στο πλαίσιο
του εορτασμού
των **200 ετών**
από την Ελληνική
Επανάσταση

Επιστημονική επιμέλεια:
Πνελόπη
Καμπάκη-Βουγιουκλή

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Κομοτηνή 2021

Η Ελληνική Γλώσσα

κατά την Επανάσταση του 1821

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγόρευσης των προσβολών της. Επισημαίνεται πάντως ότι, κατά τον Ν. 2121/1993 και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση και, γενικά, η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

**© Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών ΔΠΘ –
Εκδόσεις Παρατηρητής της Θράκης**

Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών ΔΠΘ

Πανεπιστημιούπολη, 69150 Κομοτηνή
25310 39959 | classic.duth.gr

Εκδόσεις Παρατηρητής της Θράκης

Έναντι Πανεπιστημιούπολης, 69150 Κομοτηνή
25310 72486 | info@paratiritisbooks.gr

Επιστημονική επιμέλεια: Πηνελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή

Σχεδιασμός, γραφιστική επιμέλεια, τυπογραφικές διορθώσεις, μοντάζ,
διαχωρισμοί, εκτύπωση, παραγωγή:

TWO K Project ΕΠΕ

Όπισθεν Οικισμού Ηφαίστου,
έναντι Πανεπιστημιούπολης, 69150 Κομοτηνή
25310 72486 | hello@2kproject.gr

Facebook @paratiritisbooks.gr | **Instagram** paratiritisbooks

Περισσότερες πληροφορίες για τα βιβλία των εκδόσεων Παρατηρητής της Θράκης,
καθώς και ηλεκτρονικές πωλήσεις, στις διευθύνσεις: paratiritisbooks.gr και
amazon.com.

ISBN: 978-618-5001-77-3

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΡΑΚΗΣ

Η Ελληνική Γλώσσα κατά την Επανάσταση του 1821

Στο πλαίσιο του εορτασμού των 200 ετών
από την Ελληνική Επανάσταση

Επιστημονική επιμέλεια:
Πηνελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2021

Θεόδωρος Βρυζάκης

Η Ελλάς ενghomonούσα, 1858
Λάδι σε μουσαμά, 215 x 157 εκ.
Κληροδότημα Μαρίας Υψηλάντη
αρ. έργου: Π.3202 – Εθνική Πινακοθήκη

Περιεχόμενα

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Καλωσόρισμα απερχόμενης Κοσμητόρισσας Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών Πηνελόπης Καμπάκν-Βουγιουκλή	9
Χαιρετισμός Αντιπρύτανη ΔΠΘ Ζωής Γαβριλίδου	10
Χαιρετισμός Κοσμήτορα ΣΚΑΣ Μ. Γ. Βαρβούνη	11

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

<i>Ιχνηλατώντας τη γλώσσα των αγωνιστών του 1821: Η περίπτωση των απομνημονευμάτων</i> Μαρία Καμπλάκν Πρόισταμένη της Διεύθυνσης Βιβλιοθήκης της Βουλής	13
<i>Μιλώντας μεταφορικά για την Επανάσταση του 1821. Μια προκαταρκτική μελέτη</i> Ζωή Γαβριλίδου Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, ΤΕΦ	34
<i>«Την ελληνική φωνήν πάτριον έχοντες»: Η γλώσσα ως κριτήριο ταυτότητας του πολίτη</i> Ελπίδα Κ. Βόγλη Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεότερης και Σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας, ΤΙΕ	49
<i>«...μετεχειρίσθην απλούν ύφος...» οι γλωσσικές επιλογές στα κείμενα του Ρήγα</i> Ευαγγελία Θωμαδάκν Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, ΤΓΦΠΠΧ	59
<i>Οι όρκοι των αγωνιστών του 1821 στο δημοτικό τραγούδι, ως μυστικός κώδικας επικοινωνίας</i> Πηνελόπη Καμπάκν-Βουγιουκλή Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, ΤΕΦ	72
<i>Διακόσια χρόνια μετά: το ιστορικό δημοτικό τραγούδι ως οδηγός διδασκαλίας του '21</i> Σοφία Αυγέρη Μεταδιδακτορική ερευνήτρια Γλωσσολογίας, ΤΕΦ	82
<i>Η Επανάσταση του 1821 και ο ελληνικός έντεχνος λαϊκός λόγος: η περίπτωση των παραδόσεων</i> Μανόλης Γερ. Βαρβούνης Κοσμήτορας ΣΚΑΣ	92
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ	100

χαίρετισμοί

Αισθάνομαι πολύ υπερήφανη και ιδιαίτερος χαρούμενη που η λήξη της θπτείας μου, ως Κοσμητόρισσας της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, σηματοδοτείται από την έκδοση μιας συλλογής επιστημονικών προσεγγίσεων της ελληνικής γλώσσας στην εποχή της Επανάστασης του 1821, με τίτλο *Η Ελληνική γλώσσα κατά την Επανάσταση του 1821*.

Η αρχική ιδέα προέκυψε μετά από συζήτηση με την Αντιπρυτάνισσα και συνάδελφο γλωσσολόγο Καθηγήτρια Ζωή Γαβριλίδου, για τις πιθανές δραστηριότητες της Σχολής μας σχετικά με τους επετειακούς εορτασμούς των διακοσίων χρόνων, σε μια ιδιαίτερα δύσκολη συγκυρία τόσο για τη χώρα όσο και για ολόκληρο τον πλανήτη, λόγω του κορονοϊού. Στη συνέχεια απεστάλη πρόσκληση ενδιαφέροντος σε όλα τα μέλη ΔΕΠ της Σχολής μας που επιθυμούσαν να συνεισφέρουν, ούτως ώστε να υπάρξει μια αντιπροσώπευση και των τριών τμημάτων, όπερ και εγένετο. Ακόμη είχαμε τη χαρά να έχουμε προσκεκλημένη ομιλήτρια από τη Βιβλιοθήκη της Ακαδημίας Αθηνών και μια εργασία μεταδιδακτορικής ερευνήτριας.

Όλες οι εργασίες παρουσιάστηκαν σε διαδικτυακή ημερίδα που διοργανώθηκε από τη Σχολή μας στις 28 Μαρτίου 2021 και αγκαλιάστηκε από τον ακαδημαϊκό κόσμο αλλά και από εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση, πράγμα που μας ικανοποίησε βαθύτατα και έθεσε τις βάσεις για πιο στενή συνεργασία. Η πρωτοτυπία του τόμου είναι ότι αγγίζει μια περίοδο της ελληνικής γλώσσας που ελάχιστα έχει διερευνηθεί και ελπίζουμε να ανοίξει δρόμους για περαιτέρω έρευνα σε όλα τα πεδία, συμπεριλαμβανομένων της γλωσσολογίας, της ιστορίας, τοπικής και εθνικής, της λαογραφίας και της παιδαγωγικής.

Ο ανά χείρας τόμος αποτελεί μία από τις εκδόσεις της Κοσμητείας της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών με την ευκαιρία του εορτασμού δύο σημαντικών επετείων:

- (α) των εκατό χρόνων από την απελευθέρωση/ενσωμάτωση της Θράκης στον εθνικό κορμό, και
- (β) των διακοσίων χρόνων από την Εθνική Παλιγγενεσία, οι οποίες σηματοδεύτηκαν από την πανδημία.

Εύχομαι η Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών να συνεχίσει την πολιτιστική προσφορά στον τόπο και στο πανεπιστήμιο, πράγμα που η εκλογή του Καθηγητή Εμμανουήλ Βαρβούνη ως νέου Κοσμητόρα, απολύτως εγγυάται.

Κομοτηνή, Αύγουστος 2021

Καθηγήτρια **Πινελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή**
Κοσμητόρισα Σχολής Κλασικών και
Ανθρωπιστικών Σπουδών ΔΠΘ

Ο τόμος με τίτλο *Η Ελληνική γλώσσα κατά την Επανάσταση του 1821* περιλαμβάνει τα γραπτά κείμενα από τις προφορικές ανακοινώσεις που παρουσιάστηκαν στις 28 Μαρτίου 2021 στην επετειακή διαδικτυακή ημερίδα που διοργάνωσε η Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών, με πρωτοβουλία της Κοσμητόρισσας, Καθηγήτριας Πηνελόπης Καμπάκη-Βουγιουκλή, με αφορμή τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821. Η συγκεκριμένη επετειακή εκδήλωση αποτέλεσε μία από τις ουσιαστικότερες εκδηλώσεις που συμπεριλήφθηκαν στο επετειακό πρόγραμμα εκδηλώσεων του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης για τη συμπλήρωση 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821.

Ο τόμος αυτός έρχεται να συμπληρώσει την εκδοτική προσπάθεια της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών, που υπήρξε ιδιαίτερα πλούσια κατά το διάστημα 2018-2021, χάρη στις πρωτοβουλίες και τις ενέργειες της Πηνελόπης Καμπάκη-Βουγιουκλή.

Η θεματική της ημερίδας και του τόμου είναι ιδιαίτερα πρωτότυπη, καθώς σπανίζουν οι δημοσιευμένες έρευνες γύρω από το θέμα. Έτσι, ο τόμος έρχεται να καλύψει ένα σημαντικό κενό στη βιβλιογραφία, προσφέροντας υψηλού επιπέδου ερευνητικές εργασίες οι οποίες, έχοντας ως βασικό συνεκτικό καμβά τη γλώσσα κατά την Επανάσταση του 1821, διερευνούν από γλωσσολογική, ιστορική, λαογραφική ή παιδαγωγική σκοπιά ζητήματα που αφορούν τη χρήση της γλώσσας στην πράξη και το πώς αυτή επηρεάζει την ταυτότητα των ομιλητών και των αγωνιστών του 1821, τη μεταφορική αναπαράσταση της Επανάστασης, τον λόγο λογίων που προετοίμασαν την Επανάσταση, τη δημοτική ποίηση, τον έντεχνο λαϊκό λόγο. Αυτή η διεπιστημονική προσέγγιση αποτελεί και ένα από τα δυνατά σημεία του τόμου.

Συγχαίρω την Κοσμητόρισα Πηνελόπη Καμπάκη-Βουγιουκλή για την πρωτοβουλία, τους συναδέλφους της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών που συμμετείχαν με κείμενά τους για το υψηλό ερευνητικό επίπεδο των δημοσιεύσεών τους και εύχομαι ο τόμος να είναι καλοτάξιδος, να λάβει πολλές ετεροαναφορές και να αποτελέσει έργο αναφοράς στο μέλλον που θα καταξιώσει τη Σχολή μας, τη Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του ΔΠΘ, ακόμη περισσότερο στο ερευνητικό γίγνεσθαι.

Κομοτηνή, Αύγουστος 2021

Καθηγήτρια **Ζωή Γαβριλίδου**
Αντιπρύτανης Ακαδημαϊκών Υποθέσεων και
Φοιτητικής Μέριμνας ΔΠΘ

Με ιδιαίτερη χαρά χαιρετίζω την έκδοση του μετά χείρας ευσύννοπτου αλλά σημαντικότετου τόμου, με τα πρακτικά της διαδικτυακής επιστημονικής ημερίδας *Η ελληνική γλώσσα κατά την Επανάσταση του 1821* (28 Μαρτίου 2021) που διοργάνωσε η Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του ΔΠΘ, όπου περιλαμβάνονται επιστημονικές μελέτες συναδέλφων από τα τρία Τμήματα της Σχολής μας. Ενός τόμου που φέρει τη σφραγίδα της Καθηγήτριας Πηνελόπης Καμπάκη-Βουγιουκλή, Κοσμήτορος της Σχολής μας —την οποία έχω την τιμή να διαδέχομαι στην Κοσμητεία— και της Καθηγήτριας Ζωής Γαβριλίδου, Αντιπρυτάνεως του ΔΠΘ, που αμφότερες αποτελούν επίλεκτα μέλη του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας, και θεραπεύουν το αντικείμενο της Γλωσσολογίας.

Ο τόμος αυτός αποτελεί μία από τις συμβολές του επιστημονικού δυναμικού της Σχολής στο επετειακό έτος 2021. Αποτελεί επίσης δείγμα του υψηλού επιπέδου ερευνητικού έργου που διεξάγεται στη Σχολή μας, και το οποίο διακρίνεται για τη διεπιστημονικότητα και την πολυεπιστημονικότητά του. Πράγματι, πέραν των αμιγώς γλωσσολογικών προσεγγίσεων υπάρχουν στον τόμο αυτό επίσης ιστορικές, λαογραφικές και παιδαγωγικές προοπτικές του εύρους της θεματολογίας που ο τίτλος της ημερίδας και του τόμου ορίζει. Δημοτικά τραγούδια, παραδόσεις, απομνημονεύματα αγωνιστών, μεταφορικές χρήσεις των σχετικών γλωσσικών αναφορών, κείμενα των πρωταγωνιστών της προετοιμασίας του Γένους για τον «Μεγάλο Σπκωμό», αλλά και στοιχεία της καθημερινότητας των αγωνιστών μελετώνται στις εργασίες του τόμου αυτού, που πιστεύω ότι θα αποτελέσει στο εξής βασικό έργο για τη σχετική επιστημονική βιβλιογραφία.

Οφείλονται λοιπόν συγχαρητήρια στις εμπνεύστριες της προσπάθειας, σε όλους τους συντελεστές της υλοποίησης και της επιτυχίας της, αλλά και στους συναδέλφους που πήραν μέρος στην ανά χείρας προσπάθεια. Ο τόμος αυτός φανερώνει πως η Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης πορεύεται με ευαισθησία στις επιστημονικές και εθνικές προτεραιότητες των καιρών, και παράγει έργο πρωτότυπο, υψηλής επιστημονικής ποιότητας και πάντοτε στην πρωτοπορία της έρευνας. Κι αν αυτό συνδυαστεί με το διδακτικό έργο που επιτελείται στα πλήρως πιστοποιημένα προγράμματα σπουδών των Τμημάτων μας, αλλά και το έργο μας σε μεταπτυχιακό, διδακτορικό και μεταδιδακτορικό επίπεδο, τα ερευνητικά προγράμματα που έχουμε αναλάβει και τις εν γένει επιστημονικές εκδηλώσεις που διοργανώνουμε (συνέδρια, ημερίδες κλπ.), αποτελεί εγγύηση για την πορεία όλων μας στο μέλλον. Μια πορεία που δεν μπορεί παρά να καταστήσει τη Σχολή μας αναγνωρισμένο επιστημονικό κόμβο των Νεοελληνικών Σπουδών στον χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Καθηγητής **Μ. Γ. Βαρβούνης**
Κοσμήτορας Σχολής Κλασικών και
Ανθρωπιστικών Σπουδών ΔΠΘ

ISBN: 978-618-5001-77-3

